

ความสำคัญของการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จิราวัฒน์ แสงเป้า^{1*}
ศุภสิทธิ์ จารุพัฒน์หิรัญ²
สุภา ทองคง³

Received 1 September 2023

Revised 19 December 2023

Accepted 22 December 2023

บทคัดย่อ

ปัจจุบันทั่วโลกได้ให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล (ESG) เพิ่มมากขึ้น มีการกระตุ้นให้บริษัทต่าง ๆ เปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ ESG การเปลี่ยนแปลงนี้มีรากฐานมาจากความสำคัญที่เพิ่มขึ้นของข้อมูล ESG สำหรับทั้งนักลงทุนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อใช้ในการตัดสินใจลงทุนและการมีส่วนร่วมต่อองค์กร การเปิดเผยข้อมูล ESG ชี้ให้เห็นถึงการดำเนินการเพื่อความยั่งยืนและความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งส่งผลต่อชื่อเสียงที่ดีของกิจการและดึงดูดความสนใจของนักลงทุนได้มากขึ้น นักลงทุนจะใช้ข้อมูลด้าน ESG ประเมินบริษัทร่วมกับข้อมูลทางการเงิน การเปิดเผยข้อมูลนี้ทำให้ผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ ส่งเสริมเป้าหมายหลักของบริษัต์คือการแสวงหาความมั่งคั่งสูงสุดให้ผู้ถือหุ้น ซึ่งวัดได้จากราคาตลาดของหุ้นสามัญสูงที่สุด จากงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่า บริษัทที่มีคะแนนการเปิดเผยข้อมูลด้าน ESG ที่สูง ส่งผลต่อผลการดำเนินงานและมูลค่ากิจการเพิ่มสูงขึ้น สามารถสร้างผลตอบแทนได้สม่ำเสมอในระยะยาว การเปิดเผยข้อมูลด้าน ESG เป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจในยุคปัจจุบัน แนวทางนี้จะช่วยให้บริษัทต่าง ๆ มีความมุ่งมั่นที่จะดำเนินงานตามหลักความยั่งยืนและรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น ส่งผลให้บริษัทเป็นที่สนใจของนักลงทุนและได้เปรียบในการแข่งขัน

คำสำคัญ: ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล การเปิดเผยข้อมูล ความยั่งยืน ความสำคัญ

¹ โครงการปรัชญาดุขุภินันติตทางสังคมศาสตร์ สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เลขที่ 2086 แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240

² คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เลขที่ 2086 แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240

³ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี เลขที่ 39 หมู่ 1 ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12110

E-mail: ² jarupat2@ru.ac.th ³ supa_t@rmutt.ac.th

* Corresponding author email: chirawatsaengpao@gmail.com

IMPORTANCE OF ENVIRONMENTAL, SOCIAL AND GOVERNANCE DISCLOSURES (ESG) FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Chirawat Saengpao^{1*}

Suprasith Jarupathirun²

Supa Tongkong³

Abstract

In contemporary times, the global focus on Environmental, Social, and Governance (ESG) information disclosure has intensified, prompting a heightened emphasis on companies' divulgence of ESG-related data. This shift is rooted in the escalating significance of ESG information for both investors and stakeholders, facilitating well-informed judgments regarding investment choices and corporate affiliations. Through ESG disclosure, firms can showcase their dedication to sustainability and societal accountability, thereby cultivating a favorable reputation and drawing increased investor interest. In conjunction with the financial data presented for investor assessment, this disclosure grants stakeholders' comprehensive insights. Access to such information bolsters a company's pursuit of its primary business objective, characterized by the maximization of shareholder wealth as measured by the highest common stock market prices. Previous researches indicate heightened ESG disclosure scores correlate with better operational performance and firm value, fostering consistent long-term returns. Collectively, the act of ESG information disclosure has emerged as a pivotal determinant of success within the contemporary business milieu. This practice enables companies to underscore their commitment to sustainability and social responsibility, magnetizing investor interest, and procuring a competitive edge in the commercial arena.

Keywords: ESG Information, Information Disclosure, Sustainability, Importance

¹ Doctor of Philosophy in Social Sciences Program, Business Administration, Ramkhamhaeng University, 2086 Haumark, Bangkapi, Bangkok 10240

² Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University, 2086 Haumark, Bangkapi, Bangkok 10240 h

³ Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, 39 Moo 1, Klong 6, Khlong Luang, Pathum Thani 12110

E-mail: ² jarupat2@ru.ac.th ³ supa_t@rmutt.ac.th

* Corresponding author email: chirawatsaengpao@gmail.com

บทนำ

แนวคิดเกี่ยวกับการเปิดเผยคะแนนด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล (Environment, Social and Governance: ESG) เริ่มมีบทบาทความสำคัญมากขึ้นหลังจากเกิดวิกฤตการณ์ความล้มเหลวทางการเงินที่สำคัญของโลกในปี ค.ศ. 2001 วิกฤตของบริษัท Enron ที่เป็นบริษัทด้านพลังงานขนาดใหญ่ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นบริษัทที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 7 ของโลก มีการตกแต่งตัวเลขทางบัญชี เพื่อบิดเบือนข้อมูลที่แท้จริงในรายงานทางการเงินของบริษัท ถือว่าเป็นการดำเนินงานที่ล้มเหลว ไม่โปร่งใสของผู้บริหาร ส่งผลกระทบต่อวงกว้าง สะท้อนให้เห็นถึงผลของการขาดการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Corporate Governance: CG) และระบบควบคุมภายในของบริษัทที่ไม่มีประสิทธิภาพ ต่อมาในปี ค.ศ. 2008 ที่เกิดวิกฤตแฮมเบอร์เกอร์ (Hamburger Crisis) หรือ วิกฤตสินเชื่อซับไพรม์ (Sub-Prime Crisis) ซึ่งเกิดจากความผิดพลาดในการจัดการสินเชื่อสังหาริมทรัพย์และการกำกับดูแลกิจการที่ไม่รัดกุมเพียงพอของกลุ่มวาณิชธนกิจ ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาและทั่วโลก ก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจที่ทางการของสหรัฐอเมริกาต้องเข้าแทรกแซงในระดับสูง และเกิดความกังวลทางสังคมเป็นวงกว้าง (Bahaeddin & Hamdan, 2020) จากวิกฤตการณ์นี้ทำให้ทั่วโลกเกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับจริยธรรม ความรับผิดชอบ การกำกับดูแลกิจการ ตลอดจนการเปิดเผยข้อมูลรายงานทางการเงินของบริษัท ว่าเป็นแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้หรือไม่ ดังนั้นบริษัทหลายแห่งพยายามที่จะพัฒนานโยบายและกลยุทธ์ เพื่อให้ผู้ลงทุนและผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) ได้เห็นถึงกระบวนการดำเนินงานของบริษัทว่ามีภาพรวมที่โปร่งใสของขั้นตอนความรับผิดชอบต่อธุรกิจ โดยเริ่มปฏิบัติตามเกณฑ์ด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล (Habib & Mourad, 2023)

ปี ค.ศ. 2015 องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) จำนวน 17 เป้าหมาย ซึ่งเป็นกรอบทิศทางการพัฒนาของโลกเพื่อร่วมกันบรรลุการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยได้รับการรับรองจาก 193 ประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในประเทศที่เข้าร่วมกับพันธกิจ ด้วยเหตุนี้ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (Stock Exchange of Thailand: SET) ได้ให้ความสำคัญกับประเด็นการพัฒนาเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว จึงได้จัดทำรายชื่อหุ้นยั่งยืน THSI (Thailand Sustainability Investment: THSI) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2558 เพื่อเป็นทางเลือกสำหรับนักลงทุนที่ต้องการลงทุนในหุ้นของบริษัทจดทะเบียนที่มีความโดดเด่น ความมุ่งมั่นจัดการผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล จากกระบวนการดำเนินงานธุรกิจ มีการกำกับดูแลกิจการที่ดีและโปร่งใส อีกทั้งการพัฒนาคุณค่าให้มีการดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อช่วยลดผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมและสร้างความยั่งยืนให้แก่องค์กร (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2566b)

ปัจจุบันการดำเนินธุรกิจที่คำนึงถึงด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นหนึ่งใน “เมกะเทรนด์” ที่องค์กรขนาดใหญ่ทั่วโลกต่างให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ส่วนหนึ่งเพราะผู้ลงทุนเริ่มมีการนำปัจจัยเหล่านี้มาใช้ประกอบการพิจารณาก่อนการตัดสินใจลงทุนควบคู่ไปกับการวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงินมากขึ้น (ชาญชัย ชัยประสิทธิ์, 2564) ธุรกิจจึงไม่สามารถดำเนินงานในรูปแบบเดิม ๆ ได้ หากธุรกิจยังคงดำเนินงานตามรูปแบบเดิม ซึ่งไม่คำนึงถึงบริบทของโลกปัจจุบัน จะไม่สามารถพัฒนานำไปสู่บริษัทที่มีความยั่งยืน การดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืนจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ทุกบริษัทต้องคำนึงถึง เพราะประเด็น

ด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล เป็นกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ หรือข้อกีดกันทางการค้า หากธุรกิจไม่บริหารจัดการให้ดีพอ ย่อมส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขัน ภาพลักษณ์ ชื่อเสียง ตลอดจนผลการดำเนินงาน ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อมูลค่าของกิจการ บทความวิชาการนี้จึงมุ่งเน้นให้เห็นความสำคัญและการส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล เพื่อเป็นประโยชน์ให้กับผู้ลงทุนและผู้มีส่วนได้เสียของบริษัท อาทิ ผู้บริหาร ผู้ลงทุน สามารถใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจลงทุนและสนับสนุนการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล เพื่อเพิ่มมูลค่ากิจการได้ในระยะยาวอย่างยั่งยืน

ความเป็นมาของการเปิดเผยแนวด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล

แนวคิดเรื่องความยั่งยืนในการทำธุรกิจเริ่มมีมาอย่างยาวนาน โดยเริ่มต้น ในปี ค.ศ.1992 จากการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา จุดมุ่งหมายเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับประชาคมโลก จึงเป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR) วลัยภรณ์ ปรีชาสุนทรรัตน์ (2557) ได้ให้ความหมายของ CSR หมายถึง การดำเนินกิจกรรมภายในและภายนอกองค์กร ที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมทั้งในระดับใกล้และไกล ด้วยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กรหรือทรัพยากรจากภายนอกองค์กร ในอันที่จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข นั่นคือ การดำเนินธุรกิจภายใต้หลักจริยธรรมและการจัดการที่ดีอันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยแนวคิดของ CSR มุ่งเน้น “การดำเนินงานอย่างรับผิดชอบต่อสังคม” ที่ตอบโจทย์ของผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2562) ขณะที่แนวคิด ESG (Environment, Social and Governance: ESG) เป็นปัจจัยสำคัญ 3 ประการที่ผู้ลงทุนใช้พิจารณาเมื่อทำการประเมินด้านความยั่งยืนและผลกระทบต่อทางจริยธรรมของการลงทุนในธุรกิจหรือในบริษัทใดบริษัทหนึ่ง (สมาคมบริษัทหลักทรัพย์ไทย, 2562) เนื่องจากที่เกิดวิกฤตการณ์ความล้มเหลวทางการเงินในอดีต อย่างเช่น วิกฤตของบริษัท Enron ปีค.ศ. 2001 และวิกฤตแฮมเบอร์เกอร์ (Hamburger Crisis) ปี ค.ศ. 2008 ล้วนมาจากการขาดจริยธรรม ความรับผิดชอบต่อ การกำกับดูแลกิจการที่ดี ตลอดจนการเปิดเผยข้อมูลรายงานทางการเงินของบริษัท ว่าเป็นแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้หรือไม่ ในเริ่มแรกการดำเนินงานด้าน ESG ถูกนำมาประเมินสำหรับบริษัททางการเงินเท่านั้น (Clément et al., 2023) เปรียบเสมือนเครื่องมือในการตรวจสอบการดำเนินงานของบริษัทในรูปแบบของคะแนนที่ได้รับจากประเมินในแต่ละด้าน ดังนั้น แนวคิด ESG จึงแสดงถึงบทบาทกิจการในด้าน “ข้อมูลจากการดำเนินงานอย่างรับผิดชอบต่อสังคม” ที่ตอบโจทย์ความคาดหวังของผู้ลงทุน โดยเฉพาะ กลุ่มผู้ลงทุนสถาบัน (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2562)

ในปี ค.ศ. 2015 องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ได้กำหนดแผนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เพื่อเป็นแนวคิดธุรกิจหรือการดำเนินธุรกิจในยุคปัจจุบัน ประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในประเทศที่เข้าร่วมกับพันธกิจนี้ ซึ่งเป็นกรอบทิศทางการพัฒนาของโลกอย่างยั่งยืนทั้งหมด 17 เป้าหมาย จากเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs สามารถนำไปเชื่อมโยงการเปิดเผยข้อมูล ESG ได้แก่ 1) ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) คือ การเน้นใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินธุรกิจของบริษัท 2) ด้านสังคม (Social) คือ การบริหารทรัพยากรบุคคลอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม รวมถึงดูแลความปลอดภัยและอาชีวอนามัย ตั้งแต่

พนักงานของบริษัทไปจนถึงลูกค้า ชุมชน และผู้ที่ทำงานตลอดห่วงโซ่อุปทาน และ 3) ด้านธรรมาภิบาล (Governance) คือ การมีนโยบายที่ใช้กำกับดูแลกิจการที่ดี ดำเนินงานอย่างโปร่งใส เป็นธรรม รวมถึงการปฏิบัติตามกฎระเบียบต่อต้านการทุจริต ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ผู้มีส่วนได้เสียได้ติดตามทบทวนผลการดำเนินงาน การเปิดเผยข้อมูลทางการเงิน ร่วมกับรายงานคะแนนการกำกับดูแลกิจการด้าน ESG สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความโปร่งใสของกระบวนการดำเนินงานของบริษัท ซึ่งการเปิดเผยข้อมูลเหล่านี้ ได้รับความนิยมนอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเป็นการเปิดเผยข้อมูลบริษัทที่ครอบคลุมในหลายมิติซึ่งสามารถส่งผลต่อการพัฒนาชื่อเสียงของบริษัท ลดความเสี่ยงทางการเงิน และดึงดูดนักลงทุนได้มากขึ้น (Clément et al., 2023)

ตารางที่ 1 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs จำแนกตาม ESG

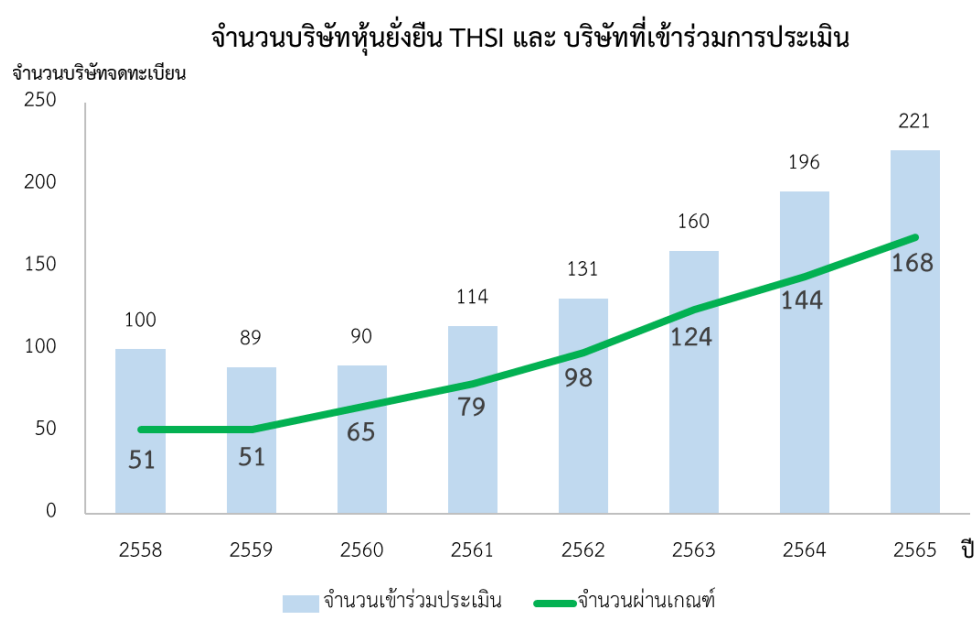
เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs	ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment)	ด้านสังคม (Social)	ด้านธรรมาภิบาล (Governance)
เป้าหมายที่ 1 : ขจัดความยากจน		✓	
เป้าหมายที่ 2 : ขจัดความหิวโหย		✓	
เป้าหมายที่ 3 : มีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี	✓	✓	
เป้าหมายที่ 4 : การศึกษาที่มีคุณภาพ		✓	✓
เป้าหมายที่ 5 : ความเท่าเทียมทางเพศ		✓	✓
เป้าหมายที่ 6 : การจัดการน้ำและสุขาภิบาล	✓	✓	
เป้าหมายที่ 7 : พลังงานสะอาดที่ทุกคนเข้าถึงได้	✓	✓	
เป้าหมายที่ 8 : การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ	✓	✓	✓
เป้าหมายที่ 9 : อุตสาหกรรม นวัตกรรม โครงสร้างพื้นฐาน	✓	✓	
เป้าหมายที่ 10 : ลดความเหลื่อมล้ำ		✓	✓
เป้าหมายที่ 11 : เมืองและถิ่นฐานมนุษย์อย่างยั่งยืน	✓	✓	
เป้าหมายที่ 12 : แผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน	✓	✓	✓
เป้าหมายที่ 13 : การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	✓		✓
เป้าหมายที่ 14 : การใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเล	✓		
เป้าหมายที่ 15 : การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก	✓		
เป้าหมายที่ 16 : สังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก		✓	✓
เป้าหมายที่ 17 : ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน			✓

Sustainometric (2023) ได้ระบุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs ทั้ง 17 เป้าหมาย สามารถเชื่อมโยงกับการเปิดเผยข้อมูล ESG ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม และด้านธรรมาภิบาล ได้ดังตารางที่ 1 โดยการเปิดเผยข้อมูล ESG ของบริษัท เป็นการสะท้อนภาพการดำเนินธุรกิจของบริษัท หากบริษัทได้รับคะแนนการเปิดเผยข้อมูล ESG ที่ดีจากหน่วยงานผู้ประเมิน แสดงถึงการบริหารจัดการความเสี่ยงที่ได้มาตรฐาน ช่วยลดความเสี่ยงในการลงทุน สามารถสร้างความไว้วางใจต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำให้ธุรกิจเป็นที่

น่าสนใจในมุมมองของนักลงทุน ที่สำคัญยังเป็นการส่งเสริมให้บริษัทสามารถพัฒนาศักยภาพเพื่อขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs ของโลกได้ กรอบแนวคิดทั้ง SDGs และ ESG ณ ปัจจุบันจึงสอดคล้องกันในทางปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาลในประเทศไทย

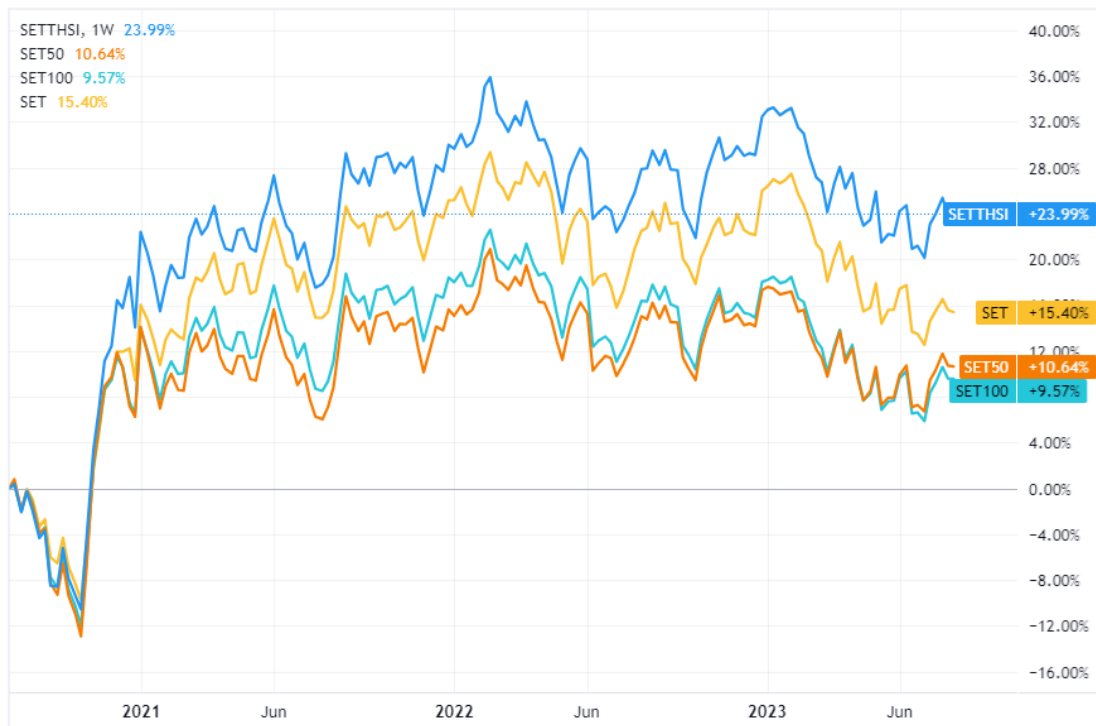
สำหรับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาลในประเทศไทย เริ่มมีการประเมินครั้งแรกในปี พ.ศ.2554 ซึ่งเป็นการประเมินมิติด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดีหรือบรรษัทภิบาลเพียงด้านเดียวผ่านโครงการสำรวจการกำกับดูแลกิจการบริษัทจดทะเบียน หรือ Corporate Governance Report of Thai Listed Companies (CGR) ที่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ให้การสนับสนุนสมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย (Thai Institute of Directors: IOD) เป็นผู้ดำเนินการประเมินบริษัทที่จดทะเบียนในประเทศไทยทุกบริษัทจนถึงปัจจุบัน ต่อมาในปี พ.ศ.2558 ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ได้มีการจัดตั้งเกณฑ์การประเมินเพิ่มเติมจากด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดีเพียงด้านเดียว โดยการจัดทำรายชื่อบริษัทที่ยั่งยืน หรือ Thailand Sustainability Investment: TSI ของบริษัทที่จดทะเบียนในประเทศไทย เพื่อให้สามารถครอบคลุมตามความต้องการของผู้ลงทุนและผู้มีส่วนได้เสียอย่างรอบด้าน (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2566a) โดยคัดเลือกการประเมินจากความสัมพันธ์ที่ครอบคลุมความยั่งยืน บริษัทที่ได้รับคะแนนผ่านการประเมินทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม และด้านธรรมาภิบาล และผ่านเกณฑ์ คือ มีผลคะแนนความยั่งยืนในแต่ละมิติอย่างน้อยร้อยละ 50 จะถูกจัดอยู่ในกลุ่มหุ้นยั่งยืน ในปี พ.ศ.2565 มีบริษัทจดทะเบียนเข้าร่วมการประเมินเป็นหุ้นยั่งยืน TSI จำนวน 221 บริษัท ซึ่งได้รับการคัดเลือกเป็นหุ้นยั่งยืน TSI จำนวน 168 บริษัท เพิ่มขึ้นจาก 144 บริษัทในปี พ.ศ.2564 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 16.67 แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 จำนวนบริษัทหุ้นยั่งยืน TSI และบริษัทที่เข้าร่วมการประเมิน

ที่มา: ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2566b)

การเพิ่มขึ้นของจำนวนบริษัทที่อยู่ในกลุ่มหุ้นยั่งยืน THSI แสดงให้เห็นว่าภาคธุรกิจและนักลงทุนมีการตื่นตัวมากขึ้นในเรื่องการดำเนินธุรกิจตามแนวคิดความยั่งยืน ESG โดยการที่กลุ่มบริษัทจดทะเบียนรวมถึงกลุ่มนักลงทุนทั้งนักลงทุนรายย่อยและนักลงทุนสถาบันให้ความสำคัญกับ ESG มากขึ้น จะส่งผลในเชิงบวกในระยะยาวต่อตลาดหลักทรัพย์ ต่อประเทศชาติที่จะเติบโตขึ้นอย่างมั่นคงและยั่งยืน เนื่องจากบริษัทจดทะเบียนมีการดำเนินการโดยเน้นการเติบโตของธุรกิจไปพร้อมกับการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในทุกด้าน ของสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้ส่งเสริมให้บริษัทจดทะเบียนมุ่งเน้นการพัฒนาองค์กรให้เติบโตอย่างต่อเนื่องพร้อมรับมือกับปัจจัยการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วน โดยบริษัทจดทะเบียนในรายชื่อหุ้นยั่งยืน THSI ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการที่สำคัญในการเปิดเผยข้อมูล เช่น นโยบายด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดการน้ำเสีย การดำเนินงานต่อพนักงาน ชุมชน และสังคม ผ่านกระบวนการทางธุรกิจอย่างเป็นธรรม นอกจากนี้ บริษัทยังได้ให้ความสำคัญกับการจัดการด้านสภาพภูมิอากาศ โดยมีการประเมินและบริหารจัดการความเสี่ยง รวมถึงมีส่วนร่วมในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาบริษัทให้มีความยั่งยืน (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2566b)

ภาพที่ 2 อัตราผลตอบแทนเปรียบเทียบย้อนหลังดัชนี SET SET50 SET100 และ SETTHSI

ที่มา: ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2566)

จากภาพที่ 2 พบว่าอัตราผลตอบแทนเฉลี่ยย้อนหลัง 3 ปี ณ สิ้นเดือนกรกฎาคม 2566 ดัชนี SETTHSI หรือหุ้นยั่งยืน มีผลตอบแทนเฉลี่ยร้อยละ 23.99 ซึ่งสูงกว่าดัชนีอื่น ๆ ได้แก่ 1) ดัชนี SET เป็นดัชนีที่สะท้อนความเคลื่อนไหวของราคาหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ทั้งหมด มีผลตอบแทนเฉลี่ยร้อยละ 15.40 2) ดัชนี SET50

เป็นดัชนีราคาหุ้น ที่แสดงระดับและความเคลื่อนไหวของราคาหุ้นสามัญ 50 หลักทรัพย์ ที่มีมูลค่าตามราคาตลาดสูงและการซื้อขายมีสภาพคล่องอย่างสม่ำเสมอ มีผลตอบแทนเฉลี่ยร้อยละ 10.64 และ 3) ดัชนี SET100 เป็นดัชนีราคาหุ้น ที่แสดงระดับและความเคลื่อนไหวของราคาหุ้นสามัญ 100 หลักทรัพย์ ที่มีมูลค่าตามราคาตลาดสูงและการซื้อขายมีสภาพคล่องอย่างสม่ำเสมอ มีผลตอบแทนเฉลี่ยร้อยละ 9.57 สะท้อนให้เห็นได้ชัดเจนว่า บริษัทที่คำนึงถึงด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล หรือ บริษัทใน SETTHSI สามารถสร้างผลตอบแทนได้ดี สามารถปรับตัวและรับมือในช่วงความผันผวนของตลาดสูง ตลอดจนสร้างผลตอบแทนได้เหนือกว่าบริษัทจดทะเบียนทั่วไป และสามารถสร้างโอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนในระยะยาว

หน่วยงานผู้ประเมินคะแนนด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาลในประเทศไทย

ปัจจุบันมีบริษัทผู้ให้บริการข้อมูลด้าน ESG ทั้งต่างประเทศและในประเทศไทยหลายแห่งที่ทำการประเมินคะแนนการเปิดเผยข้อมูลด้าน ESG ของบริษัทต่าง ๆ โดยการวัดคะแนนเปิดเผยข้อมูลของผู้ประเมิน (Raters) และดัชนีชั้นนำทั่วโลกที่มีการประเมิน (Index Providers) เพื่อคัดเลือกบริษัทที่มีความโดดเด่นในการดำเนินงานด้าน ESG โดยแหล่งข้อมูลจากผู้ประเมินผลการดำเนินงานด้าน ESG ระดับโลกที่เป็นพันธมิตรของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในปัจจุบัน ได้แก่

1. Bloomberg เป็นผู้ให้บริการซอฟต์แวร์ข้อมูลทางการเงินและเศรษฐกิจชั้นสูงในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการประเมินด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม และด้านธรรมาภิบาล “ESG Score” ซึ่งใช้การประเมินในทั้ง 3 ด้านแยกกัน โดยให้สัดส่วนคะแนนที่ความสำคัญที่เท่า ๆ กัน และนำคะแนนที่ได้จากการประเมินทั้ง 3 ด้าน คำนวณผลรวมแบบถ่วงน้ำหนักของคะแนนการเปิดเผยข้อมูล ESG โดยมีเกณฑ์การประเมินดังนี้ (Bloomberg, 2023)

ด้านที่ 1 ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 7 หัวข้อ ได้แก่ 1) คุณภาพอากาศ 2) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 3) ผลกระทบต่อระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ 4) การจัดการด้านใช้พลังงาน 5) การจัดการของเสีย 6) การจัดการห่วงโซ่อุปทาน และ 7) การจัดการด้านการใช้น้ำ

ด้านที่ 2 ด้านสังคม ประกอบด้วย 6 หัวข้อ ได้แก่ 1) ชุมชนและลูกค้า 2) ความหลากหลายของพนักงาน 3) จริยธรรมและการปฏิบัติงาน 4) สุขภาพและความปลอดภัย 5) ทูเนมนุสย์ และ 6) การจัดการห่วงโซ่อุปทานเพื่อสังคม

ด้านที่ 3 ด้านธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 8 หัวข้อ ได้แก่ 1) ความเสี่ยงด้านการตรวจสอบและการกำกับดูแล 2) องค์ประกอบของคณะกรรมการ 3) การจ่ายค่าตอบแทนของคณะกรรมการ 4) ความหลากหลายของคณะกรรมการและผู้บริหาร 5) ความเป็นอิสระของคณะกรรมการ 6) การสรรหาและการกำกับดูแล 7) ธรรมาภิบาลเพื่อความยั่งยืน และ 8) การดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการ

2. Refinitiv เป็นผู้ให้บริการแพลตฟอร์มด้านการเงินและการจัดการความเสี่ยงแฉงหน้าของโลก ได้จัดทำ “Refinitiv ESG Scores” โดยคะแนน ESG จาก Refinitiv ได้รับการออกแบบมาเพื่อวัดประสิทธิภาพ ESG ที่เกี่ยวข้องของบริษัท ความมุ่งมั่น และประสิทธิผลใน 10 ประเด็นหลัก ซึ่งคะแนนอยู่ในระดับ 0 - 100 คะแนน โดยมีเกณฑ์การประเมิน ดังนี้ (Refinitiv, 2023)

ด้านที่ 1 ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 3 หัวข้อ ได้แก่ 1) การใช้ทรัพยากรด้านน้ำและด้านพลังงาน 2) การจัดการด้านมลพิษและของเสีย และ 3) นวัตกรรมผลิตภัณฑ์และการวิจัยและพัฒนา

ด้านที่ 2 ด้านสังคม ประกอบด้วย 4 หัวข้อ ได้แก่ 1) สิทธิมนุษยชน 2) ชุมชน 3) แรงงาน และ 4) ความรับผิดชอบต่อสินค้า

ด้านที่ 3 ด้านธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 3 หัวข้อ ได้แก่ 1) การจัดการเกี่ยวกับค่าตอบแทนผู้บริหาร และโครงสร้างของผู้บริหาร 2) สิทธิของผู้ถือหุ้น และ 3) กลยุทธ์ความรับผิดชอบต่อสังคม

3. ESG Book เป็นผู้นำระดับโลกด้านข้อมูลความยั่งยืนและเทคโนโลยี โดยได้มีการประเมิน “ESG Score” ซึ่งเป็นการคำนวณผลรวมแบบถ่วงน้ำหนักของคะแนนในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล คะแนนที่รับจากการประเมินได้ทั้งหมดจะถูกปรับขนาดให้อยู่ในช่วง 0 ถึง 100 คะแนน โดยคะแนนที่สูงขึ้นจะบ่งบอกถึงประสิทธิภาพที่ดีขึ้น (ESG Book, 2023)

4. MSCI (Morgan Stanley Capital International) เป็นบริษัทจัดทำดัชนีราคาหุ้นชั้นนำของโลก โดยกระบวนการประเมินจะพิจารณาจากความเสี่ยงด้าน ESG ที่บริษัทเผชิญอยู่ในอุตสาหกรรม ความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับแหล่งที่มาของสินทรัพย์และรายได้ของบริษัท มีการเปรียบเทียบกับบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมเดียวกัน และบริษัทที่ได้รับการประเมิน จะได้รับ “MSCI ESG Rating” เป็นลำดับตัวอักษรตั้งแต่ระดับ AAA จนถึง CCC โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ Leaders (เป็นผู้นำ) Average (อยู่ในระดับมาตรฐาน) และ Laggards (ต่ำกว่าระดับมาตรฐาน) (MSCI ESG Research, 2023)

จากหน่วยงานผู้ให้บริการข้อมูลคะแนนด้าน ESG รายบริษัทแล้วนั้น ยังมีดัชนีชี้วัดความยั่งยืน (Sustainable index) ที่องค์กรทั่วโลกเริ่มให้ความสำคัญมากขึ้น โดยสามารถใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐาน (Benchmark) ในการเปรียบเทียบกับผลการดำเนินงานของบริษัทได้ เช่น ESG Index, Dow Jones Sustainability Indices (DJSI), FTSE4Good และ MSCI ESG ที่เป็นดัชนีประเมินความยั่งยืนระดับโลกสำหรับประเทศไทย ปัจจุบันตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ยังไม่ได้จัดทำดัชนีวัดความยั่งยืน แต่ได้จัดทำรายชื่อหุ้นยั่งยืน หรือ THSI เพื่อให้ผู้ลงทุนใช้ประกอบการตัดสินใจในการลงทุนได้

ความสัมพันธ์ของการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืนและมูลค่ากิจการ

จากการที่ธุรกิจทั่วโลกต่างให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลด้านความยั่งยืนกันมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้ลงทุนต่างให้ความสำคัญและนำข้อมูลความยั่งยืนหรือการเปิดเผยด้าน ESG มาพิจารณาตัดสินใจการลงทุนร่วมกับผลประกอบการทางการเงิน และร่วมกับงานวิจัยในอดีตส่วนใหญ่พบว่าคะแนนการเปิดเผยด้าน ESG มีอิทธิพลทางบวกต่อมูลค่ากิจการ หรือ บริษัทที่มีการเปิดเผยข้อมูลด้าน ESG ที่ดี ส่งผลต่อผลการดำเนินงานหรือมูลค่ากิจการเพิ่มขึ้น (Aydogmus et al., 2022; Peng & Isa, 2020; Pu, 2023) ซึ่งผลการศึกษาสนับสนุนทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder Theory) มีพื้นฐานมาจากกรอบแนวคิดของ Barnard (1968) ที่นำเสนอมุมมองด้านบวกของผู้บริหารในการสนับสนุนความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งต่อมา Freeman (1994) ได้สนับสนุนทฤษฎีดังกล่าวว่า ผู้มีส่วนได้เสียคือ กลุ่มหรือบุคคลผู้ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จของ

บริษัท เช่น พนักงาน ลูกค้า คู่ค้า คู่แข่ง ผู้ถือหุ้น และองค์กรชุมชนในท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบและส่งผลกระทบต่อการประกอบธุรกิจ ถ้าบริษัทจัดการความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดได้เป็นอย่างดี ย่อมทำให้บริษัทมีความสำเร็จมากขึ้นในระยะเวลายาว หากบริษัทมีการเปิดเผยข้อมูลที่ครบถ้วน โปร่งใส และตรวจสอบได้ สามารถช่วยลดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูล (Asymmetric Information) และเมื่อบริษัทมีการเปิดเผยข้อมูล ESG ส่งผลให้ผลการดำเนินงานของกิจการสูงขึ้นและยังได้เปรียบในการแข่งขันของกิจการ (Dkhili, 2023) รวมทั้งบริษัทที่มีผลการดำเนินงานทางการเงินที่อยู่ในระดับสูงร่วมกับการกำกับดูแลกิจการที่ดี ช่วยให้บริษัทสามารถรักษาความสามารถในการทำกำไรที่มั่นคงและทำให้ราคาของหุ้นของบริษัทมีความผันผวนเพียงเล็กน้อย (Pinheiro et al., 2023) อย่างไรก็ตาม การลงทุนใน ESG อาจเพิ่มภาระทางการเงินและต้นทุนของบริษัทในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ แต่การลงทุนประเภทนี้สามารถปรับปรุงประสิทธิภาพทางการเงินและการดำเนินงานของบริษัทให้ดีขึ้นได้ในระยะยาวได้ โดยการใช้กลยุทธ์ลงทุนในด้าน ESG อย่างเต็มที่ กิจกรรม ESG ไม่เพียงแต่ได้รับการยอมรับจากภาครัฐและสังคมทั่วไปเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างความรับผิดชอบที่ดีต่อสังคม สามารถสร้างภาพลักษณ์ที่ดี และเป็นประโยชน์ต่อการเพิ่มมูลค่าให้กับกิจการในระยะยาว (Jin & Lei, 2023)

ด้วยเหตุนี้ การดำเนินธุรกิจจึงต้องปรับตัวและพัฒนาการดำเนินงานให้เท่าทันโลกในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต เพื่อให้ธุรกิจสามารถเติบโตได้อย่างต่อเนื่อง การพัฒนาบริษัทสู่ความยั่งยืนจึงเป็น “เรื่องสำคัญ” ที่ทุกธุรกิจต้องบูรณาการและขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม (นริรัตน์ สันธยาดี และคณะ, 2563) ด้วยเหตุนี้ หากบริษัทมีการดำเนินงานที่คำนึงถึงความยั่งยืนจะสามารถทำให้บริษัทบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้

ประโยชน์จากการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2562)

1. ช่วยให้เกิดการพัฒนาสินค้าและบริการ ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งได้นำนวัตกรรมมาช่วยในการพัฒนาสินค้าและบริการที่ใส่ใจต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น
2. ช่วยรักษาพนักงานซึ่งเป็นหัวใจแห่งความยั่งยืนของธุรกิจ เช่น การจ่ายค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เป็นธรรมเทียบเท่ากับอุตสาหกรรมเดียวกัน การพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมความก้าวหน้าในสายอาชีพให้แก่พนักงาน เป็นต้น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างแรงจูงใจให้พนักงานอยู่กับองค์กรนานขึ้น
3. ช่วยให้บริษัทมองเห็นสถานะของตนเองและสามารถประเมินตนเองได้ โดยผ่านคะแนนเฉลี่ยของการเปิดเผยข้อมูลด้าน ESG ที่ได้รับจากหน่วยงานผู้ประเมินเปรียบเทียบกับคะแนนของกลุ่มอุตสาหกรรม
4. ช่วยลดความเสี่ยงทางธุรกิจ เนื่องจากบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโดยคำนึงถึง ESG จะมีความเสี่ยงทางธุรกิจโดยรวมที่ต่ำกว่าบริษัทที่ไม่ได้คำนึงในเรื่องดังกล่าว เช่น ความเสี่ยงที่จะกระทำผิดกฎหมาย ขาดการกำกับดูแลกิจการที่ดี ซึ่งนำไปสู่ผลกระทบต่อชื่อเสียงของบริษัท
5. สามารถดึงดูดความสนใจของนักลงทุน เนื่องจากนักลงทุนเชื่อว่าธุรกิจที่มีการดูแลเอาใจใส่สิ่งแวดล้อม สังคม และมีธรรมาภิบาลที่ดีจะช่วยลดความเสี่ยง เพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน และสร้างการเติบโตทางธุรกิจได้อย่างต่อเนื่อง

สรุป

จากแนวโน้มการลงทุนอย่างยั่งยืนเป็นที่ยอมรับจากผู้ลงทุนทั่วโลกและมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากผู้ลงทุนรายย่อยและกลุ่มผู้ลงทุนสถาบัน โดยให้ความสำคัญและสนใจบริษัทที่มีการดำเนินธุรกิจด้วยแนวคิด ESG ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่แสดงถึงความมั่นคงอย่างยั่งยืนของธุรกิจ ตลอดจนการลงทุนอย่างยั่งยืนยังได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากหลายภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หน่วยงานกำกับดูแลทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ลงทุนในการร่วมมือกันผลักดันและพัฒนาให้น้ำหนักกับประเด็นเรื่อง ESG มากขึ้น เพื่อให้บริษัทจดทะเบียนสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างเป็นระบบ มีมาตรฐาน ไม่หวังผลกำไรหรือให้ความสำคัญกับผลประโยชน์เพียงอย่างเดียว บริษัทควรดำเนินธุรกิจที่มุ่งเน้นความยั่งยืนและให้ความสำคัญและคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วน ด้วยเหตุนี้บริษัทจึงควรดำเนินธุรกิจตามหลัก ESG คือ

- 1) ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ ลดการปล่อยมลพิษทางอากาศ ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และคำนึงถึงการทำลายความหลากหลายทางชีวภาพ
- 2) ด้านสังคม เช่น สถานที่ทำงานปลอดภัยต่อสุขภาพของพนักงาน จ่ายค่าจ้างที่เป็นธรรมแก่พนักงาน และส่งเสริมด้านสิทธิมนุษยชนและแรงงานพื้นฐาน
- 3) ด้านธรรมาภิบาล เช่น ความโปร่งใสทางการเงิน ความซื่อสัตย์ทางธุรกิจ การดำเนินธุรกิจอย่างมีจริยธรรม หากบริษัทมีการเปิดเผยข้อมูลทั้ง 3 ด้านอย่างโปร่งใส ครบถ้วน สามารถตรวจสอบได้ มีการติดตามผลการดำเนินงาน และรายงานผลการดำเนินงานด้าน ESG อย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนเข้าร่วมการประเมินเป็นหุ้นยั่งยืน THSI เพื่อให้มีโอกาสได้รับคัดเลือกเป็นหุ้นยั่งยืน และทำให้มีโอกาสได้รับคะแนนการเปิดเผยข้อมูล ESG ที่ดีจากหน่วยงานผู้ประเมิน ซึ่งแสดงถึงการบริหารจัดการความเสี่ยงที่ได้มาตรฐาน ช่วยลดความเสี่ยงในการลงทุน สามารถสร้างความไว้วางใจต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีให้กับบริษัท ทำให้ธุรกิจเป็นที่น่าสนใจในมุมมองของนักลงทุน นำไปสู่การสร้างผลตอบแทนที่ดีได้อย่างสม่ำเสมอในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

ชาญชัย ชัยประสิทธิ์. (2564). ESG เมกะเทรนด์แห่งโลกการลงทุน. <https://www.pwc.com/th/en/pwc-thailand-blogs/blog-20211122.html>

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2562). ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน.

<https://www.setsustainability.com/download/73ndbzry48hiows>

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2566a). การประเมินบริษัทภิบาลและความยั่งยืนของบริษัทจดทะเบียน. <http://setsustainability.com/page/cgr-thsi>

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2566b). หุ้นยั่งยืน - THAILAND SUSTAINABILITY INVESTMENT (THSI). <https://setsustainability.com/page/thsi-thailand-sustainability-investment>

นริรัตน์ สันธยาดี, พรชัย ถาวรานนท์ และ สุกิจ กิตติบุญญานนท์. (2563). คู่มือการพัฒนาธุรกิจเพื่อความยั่งยืนสำหรับบริษัทจดทะเบียน. <https://www.setsustainability.com/download/32jt9usirmoqa7w>

วัลย์ภรณ์ ปรีชาสุนทรรัตน์. (2557). ความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการหรือบริษัทภิบาล.

http://oopm.rid.go.th/subordinate/opm9/pdf/km/2557_1/file_2557_8.pdf

สมาคมบริษัทหลักทรัพย์ไทย. (2562). ESG ปัจจัยสำคัญสู่แนวทางการประกอบธุรกิจตามหลักความยั่งยืน.

http://www.asco.or.th/uploads/upfiles/files/ASCO%20article_ESG_ed.pdf

Bahaeddin, A. A., & Hamdan, A. (2020). ESG impact on performance of US S&P 500-listed firms.

Corporate Governance, 20(7), 1409-1428.

Aydogmus, M., Gulay, G., & Ergun, K. (2022). Impact of ESG performance on firm value and profitability. **Borsa Istanbul Review**, 22, S119-S127.

Barnard, C. I. (1968). **The functions of the executive** (Vol. 11). Harvard university press.

Bloomberg. (2023). **Bloomberg ESG & Climate Indices**. <https://www.bloomberg.com/professional/product/indices/bloomberg-esg-and-climate-indices/>

Clément, A., Robinot, É., & Trespeuch, L. (2023). The use of ESG scores in academic literature: a systematic literature review. **Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy**. <https://doi.org/10.1108/JEC-10-2022-0147>

Dkhili, H. (2023). Does environmental, social and governance (ESG) affect market performance?

The moderating role of competitive advantage. **Competitiveness Review: An International Business Journal** <https://doi.org/10.1108/CR-10-2022-0149>

ESG Book. (2023). **ESG Scores V2.6.2**. https://www.esgbook.com/docs/marketing/userguides/USERGUIDE_ESGBook_SCO_ESG_262.pdf

Freeman, R. E. (1994). The politics of stakeholder theory: Some future directions. **Business Ethics Quarterly**, 4(4), 409-421.

Habib, A. M., & Mourad, N. (2023). The Influence of Environmental, Social, and Governance (ESG) Practices on US Firms' Performance: Evidence from the Coronavirus Crisis. **Journal of the Knowledge Economy**, 1-22.

Jin, X., & Lei, X. (2023). A Study on the Mechanism of ESG's Impact on Corporate Value under the Concept of Sustainable Development. **Sustainability**, 15(11), 8442.

MSCI ESG Research. (2023). **ESG Ratings**. <https://www.msci.com/our-solutions/esg-investing/esg-ratings>

Peng, L. S., & Isa, M. (2020). Environmental, social and governance (ESG) practices and performance in Shariah firms: agency or stakeholder theory?. **Asian Academy of Management Journal of Accounting & Finance**, 16(1), 1-34.

Pinheiro, A. B., Panza, G. B., Berhorst, N. L., Toaldo, A. M. M., & Segatto, A. P. (2023). Exploring the relationship among ESG, innovation, and economic and financial performance: evidence from the energy sector. **International Journal of Energy Sector Management**. <https://doi.org/10.1108/IJESM-02-2023-0008>

Pu, G. (2023). A non-linear assessment of ESG and firm performance relationship: evidence from China. **Economic research-Ekonomska istraživanja**, 36(1), 2113336.

Refinitiv. (2023). **Refinitiv ESG company scores**. <https://www.refinitiv.com/en/sustainable-finance/esg-scores#company-esg-scores>

Sustainometric. (2023). **ESG to SDGs: Connected Paths to a Sustainable Future**. <https://sustainometric.com/esg-to-sdgs-connected-paths-to-a-sustainable-future/>